

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
N. WAHL
fremsat den 16. januar 2018¹

Sag C-483/16

**Zsolt Sziber
mod
ERSTE Bank Hungary Zrt**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Fővárosi Törvényszék (retten i første instans i Budapest, Ungarn))

»Forbrugerbeskyttelse – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – kreditaftaler optaget i udenlandsk valuta – national lovgivning, der indeholder yderligere processuelle krav, når rimeligheden af kontraktvilkår i forbrugeraftaler anfægtes«

1. Den foreliggende sag er endnu en sag vedrørende det store antal forbrugerkreditaftaler optaget i udenlandsk valuta, som i den senere tid er indgået i en række medlemsstater, bl.a. Ungarn.

2. Sagen udgør i det væsentlige en opfølgning på Domstolens dom af 30. april 2014 i sagen Kásler og Káslerné Rábai (herefter »Kásler-dommen«)². Den forelæggende ret har nærmere bestemt anmodet Domstolen om at oplyse, om den nationale lovgivning, der er vedtaget af de ungarske myndigheder i kølvandet på Kásler-dommen, er forenelig med direktiv 93/13/EØF om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler³.

I. Retsforskrifter

A. EU-retten

3. Artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer:

»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

1 – Originalsprog: engelsk.

2 – C-26/13, EU:C:2014:282. Jf. med hensyn til andre sager, som vedrørte forbrugerkreditaftaler optaget i udenlandsk valuta, dom af 26.2.2015, Matei (C-143/13, EU:C:2015:127), og af 20.9.2017, Andriciuc m.fl. (C-186/16, EU:C:2017:703). Jf. også mit forslag til afgørelse Gavriulescu (C-627/15, EU:C:2017:690).

3 – Rådets direktiv af 5.4.1993 (EFT 1993, L 95, s. 29).

B. Ungarsk ret

1. Lov nr. IV af 1959 om civillovbogen

4. § 239/A, stk. 1, i A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (lov nr. IV af 1959 om civillovbogen) – gældende frem til den 14. marts 2014 – bestemte følgende:

»En part kan nedlægge påstand om, at en aftale eller visse af aftalens bestemmelser er ugyldige (delvis ugyldighed), uden at der samtidig nedlægges påstand om, at den manglende gyldighed skal have retsvirkninger.«

2. Lov nr. V af 2013 om civillovbogen

5. § 6:108 i A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (lov nr. V af 2013 om civillovbogen) – gældende fra den 15. marts 2014 – bestemmer følgende:

»1. Der kan ikke støttes nogen ret på en ugyldig aftale, og en sådan aftale kan ikke kræves gennemført. Retten anvender retsvirkningerne af ugyldigheden på anmodning fra en part inden for rammerne af forældelsesfristen og hævdstiden.

2. En part kan nedlægge påstand om, at en aftale er ugyldig, uden at der samtidig nedlægges påstand om, at den manglende gyldighed skal have retsvirkninger.

3. Retten kan afvige fra partens påstande, når den træffer afgørelse om retsvirkningerne af ugyldigheden, men den kan dog ikke anvende en løsning, som begge parter er imod.«

3. Lov DH1

6. § 1, stk. 1, i A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény (lov nr. XXXVIII af 2014 om afgørelse af visse spørgsmål i tilknytning til afgørelse truffet af Kúria med henblik på ensretning af retten vedrørende låneaftaler indgået mellem kreditinstitutter og forbrugere, herefter »lov DH1«) bestemmer følgende:

»[Denne lov finder anvendelse] på låneaftaler indgået med forbrugere i perioden [fra den] 1. maj 2004 og [indtil] datoen for denne lovs ikrafttræden. Ved anvendelsen af denne lov omfatter begrebet »låneaftale indgået med en forbruger« enhver kredit- eller låneaftale eller leasingaftale baseret på en udenlandsk valuta (knyttet til eller optaget i udenlandsk valuta og tilbagebetalt i forint) eller forint, der er indgået mellem et finansielt institut og en forbruger, hvis den omfatter generelle kontraktvilkår eller et kontraktvilkår, der ikke er blevet individuelt forhandlet, og indeholder et vilkår, der følger af § 3, stk. 1, eller § 4, stk. 1.«

7. Denne lovs § 3 fastsætter følgende:

»1. Et vilkår i en låneaftale indgået med en forbruger, hvorefter kreditinstituttet beslutter, at det er købskursen, der finder anvendelse ved frigivelse af midler beregnet til erhvervelse af den ejendom, der er genstand for låneaftalen eller leasingaftalen, er ugyldigt – medmindre der er tale om et individuelt forhandlet aftalevilkår – når det er salgskursen eller enhver anden vekselkurs, der er forskellig fra den kurs, der er fastsat ved frigivelsen af midlerne, der finder anvendelse ved tilbagebetaling.

2. Det vilkår, der i henhold til stk. 1 er ugyldigt, erstattes [...] med en bestemmelse om anvendelse af den officielle vekselkurs fastsat af Ungarns nationalbank for den pågældende valuta, både i forbindelse med udbetaling af midlerne og ved tilbagebetaling (herunder betaling af afdrag og alle omkostninger og provisioner fastsat i udenlandsk valuta).«

8. § 4 i lov DH1 bestemmer følgende:

»1. Ethvert vilkår i låneaftaler indgået med forbrugerne, der fastsætter en ensidig mulighed for ændring, som tillader en ensidig forøgelse af renter og omkostninger, er urimeligt – medmindre der er tale om et individuelt forhandlet aftalevilkår.

2. Et aftalevilkår som det i stk. 1 omhandlede er ugyldigt, hvis kreditinstituttet ikke har indledt en civil søgsmålsprocedure inden for den i § 8, stk. 1, fastsatte frist, eller hvis retten har afvist søgsmålet eller bragt sagen til ophør, medmindre der i forbindelse med kontraktvilkåret kan være grund til at indlede den i § 6, stk. 2, omhandlede søgsmålsprocedure, men denne procedure ikke er blevet indledt, eller den er blevet indledt, men retten ikke i henhold til stk. 2a har fastslået, at kontraktvilkåret er ugyldigt.

2a. Et kontraktvilkår som det i stk. 1 omhandlede er ugyldigt, hvis retten har fastslået, at det er ugyldigt på grundlag af særloven om opgørelse i forbindelse med en søgsmålsprocedure indledt ved et søgsmål anlagt af tilsynsmyndigheden af hensyn til den almene interesse.

3. I de i stk. 2 og stk. 2a omhandlede tilfælde skal kreditinstituttet sammen med forbrugeren foretage en opgørelse i henhold til de retningslinjer, der er opstillet i særloven.«

4. Lov DH2

9. § 37 i A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (lov nr. XL af 2014 om de regler, der finder anvendelse på den opgørelse, der er omhandlet i lov nr. XXXVIII af 2014 om afgørelse af visse spørgsmål i tilknytning til afgørelse truffet af Kúria med henblik på ensretning af retten vedrørende låneaftaler indgået mellem kreditinstitutter og forbrugerne og vedrørende en række andre bestemmelser, herefter »lov DH2«) bestemmer følgende:

»1. Parten kan kun i forbindelse med de aftaler, der er omfattet af denne lovs anvendelsesområde, nedlægge påstand om, at retten fastslår, at aftalen eller nogle af dens bestemmelser er ugyldige (herefter »delvis ugyldighed«) – uanset årsagen til ugyldigheden – ved ligeledes at nedlægge påstand om, at den pågældende ret anvender retsvirkningerne af ugyldigheden, dvs. at aftalen erklæres for gyldig eller som havende virkning frem til datoen for afsigelse af afgørelsen. Sker dette ikke, og efterkommer parten ikke en anmodning om at bringe forholdet i orden, kan retten ikke træffe afgørelse om søgsmålets realitet. Såfremt parten nedlægger påstand om, at retten anvender retsvirkningerne af ugyldigheden eller af den delvise ugyldighed, skal den pågældende part ligeledes angive, hvilken retsvirkning retten skal anvende. Med hensyn til anvendelsen af retsvirkningerne skal parten nedlægge en præcis og kvantificeret påstand, der omfatter opgørelsen mellem parterne.

2. Henset til bestemmelserne i stk. 1 skal stævningen for så vidt angår aftaler omfattet af nærværende lov på grundlag af § 239/A, stk. 1, i [civillovbogen af 1959] eller § 6:108, stk. 2, i [civillovbogen af 2013] – hvis de i denne lov fastsatte krav er opfyldt – afvises uden at tilsige parterne i verserende sager anlagt med henblik på at få fastslået, at aftalen er fuldstændig eller delvis ugyldig, eller med henblik på at afslutte disse procedurer. Der er ikke grund til at afvise stævningen uden at tilsige parterne eller til at

afslutte søgsmålsproceduren, når parten ud over påstanden om, at aftalen erklæres ugyldig eller delvis ugyldig, ligeledes har fremsat en anden påstand. I dette tilfælde må denne part anses for ikke at fastholde påstanden om, at aftalen erklæres ugyldig. Det samme gør sig ligeledes gældende i forbindelse med søgsmål, der genoptages efter at have været udsat.

3. Hvis der i en verserende sag ikke længere er grund til at afvise stævningen uden at tilsige parterne, skal søgsmålet afsluttes, når den pågældende part i sin stævning (eller eventuelt i sit modkrav) ikke inden for 30 dage at regne fra forkyndelsen af anmodningen om at bringe forholdet i orden har nedlagt påstand om, at retten anvender retsvirkningerne af en delvis eller fuldstændig ugyldighed, og endvidere ikke har angivet, hvilken retsvirkning denne ønsker skal finde anvendelse. Der er ikke grund til at afslutte søgsmålsproceduren, når parten ud over påstanden om, at aftalen erklæres ugyldig eller delvis ugyldig, ligeledes har fremsat en anden påstand. I dette tilfælde må denne part anses for ikke at fastholde påstanden om, at aftalen erklæres ugyldig.«

10. Følgende fremgår af denne lovs § 37/A: »Ved fastsættelsen af retsvirkningerne af ugyldighed fastslår retten – på grundlag af oplysningerne i den i § 38, stk. 6, omhandlede genbehandlede opgørelse – parternes betalingsforpligtelse i henhold til de i denne lov opstillede opgørelsesregler.«

11. I henhold til lov DH2's § 38, stk. 6, betragtes opgørelsen som en genbehandlet opgørelse, når

- »a) forbrugeren ikke inden for den i denne lov fastsatte frist har indgivet klage til kreditinstituttet med henblik på at bestride opgørelsen eller ikke har indgivet klage over, at kreditinstituttet ikke har foretaget den pågældende opgørelse
- b) forbrugeren ikke inden for den i denne lov fastsatte frist har anlagt sag ved Pénzügyi Békéltető Testület [forligsorganet i finansielle anliggender]
- c) forbrugeren eller kreditinstituttet ikke inden for den i denne lov fastsatte frist har iværksat den i denne lovs § 23, stk. 1, omhandlede ikke-kontradiktoriske procedure eller den i § 23, stk. 2, omhandlede søgsmålsprocedure
- d) afgørelsen om at afslutte den i § 23, stk. 1, omhandlede ikke-kontradiktoriske procedure eller afgørelsen om at afslutte den i § 23, stk. 2, omhandlede søgsmålsprocedure anlagt af forbrugeren eller kreditinstituttet har fået retskraft.«

5. Lov DH3

12. § 3, stk. 1, i Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (lov nr. LXXVII af 2014 om løsning af spørgsmål i tilknytning til ændring af den valuta, i hvilken visse låneaftaler er indgået, og reglerne om renter, herefter »lov DH3«) bestemmer: »En låneaftale indgået med en forbruger ændres med føje i henhold til denne lovs bestemmelser.«

13. Denne lovs § 10 fastsætter følgende:

»Det kreditinstitut, der er fordringshaver i forbindelse med realkreditaftalen i udenlandsk valuta eller baseret på en udenlandsk valuta, er frem til sidste frist for gennemførelse af opgørelsesforpligtelsen i henhold til [lov DH2] forpligtet til at omregne hele den eksisterende gæld på grundlag af realkreditaftalen i udenlandsk valuta eller baseret på en udenlandsk valuta, eller som er resultatet af

en sådan aftale, sådan som den er udarbejdet på grundlag af opgørelsen foretaget i henhold til [lov DH2] – herunder renter, omkostninger eller provisioner, der er faktureret i udenlandsk valuta – til en fordring i forint og skal vælge den af de to værdier, der er mest gunstig for forbrugeren på referencedatoen, og som udgøres af:

- a) gennemsnittet af de valutakurser, som Ungarns nationalbank officielt havde fastsat i perioden mellem den 16. juni 2014 og den 7. november 2014, eller
- b) den valutakurs, som Ungarns nationalbank officielt havde fastsat den 7. november 2014.«

14. Samme lovs § 15/A bestemmer:

»1. I de procedurer, der er indledt med henblik på at få fastslået ugyldighed (eller delvis ugyldighed) af låneaftaler indgået med forbrugere eller med henblik på at få fastsat retsvirkningerne af ugyldighed, og som verserer i øjeblikket, skal reglerne om omregning til forint fastsat i denne lov ligeledes anvendes på forbrugers gæld som følge af låneaftalen i udenlandsk valuta eller baseret på en udenlandsk valuta, beregnet i overensstemmelse med opgørelsen i henhold til [lov DH2].

2. Det beløb, som forbrugeren har tilbagebetalt frem til datoen for afgørelsen, fratrækkes forbrugers gæld som fastsat i forint på referencedatoen for opgørelsen.

3. Når en låneaftale med en forbruger erklæres for gyldig, skal parternes rettigheder og forpligtelser som fastsat i den opgørelse, der er udarbejdet i henhold til [lov DH2], fastsættes i henhold til denne lovs bestemmelser.«

II. Faktiske omstændigheder, retsforhandlinger og de præjudicielle spørgsmål

15. Den 7. maj 2008 indgik Zsolt Sziber sammen med Mónika Szeder, som forbrugere, med ERSTE Bank Hungary Zrt. (herefter »ERSTE Bank«) en låneaftale i schweiziske franc, som imidlertid blev udbetalt og skulle tilbagebetales i ungarske forint, samt en aftale om pant i fast ejendom, som var vedhæftet låneaftalen. Ifølge låneaftalen skulle bankens salgskurs i udenlandsk valuta anvendes til at beregne tilbagebetalingen af lånet, samtidig med at det udbetalte lånebeløb skulle omregnes til ungarske forint på grundlag af bankens købskurs for den udenlandske valuta. Den gav også kreditinstituttet en ensidig ret til at foretage ændringer (af renter og omkostninger).

16. Zsolt Sziber fandt aftalen ulovlig og anlagde sag ved Fővárosi Törvényszék (retten i første instans i Budapest, Ungarn). I sin stævning, som efterfølgende blev ændret, nedlagde Zsolt Sziber principalt påstand om, at aftalen var ugyldig i dens helhed af flere grunde: i) fordi den hverken indeholdt størrelsen af de forskellige afdrag eller en opgørelse af, hvor stor en del der udgjordes af henholdsvis afdrag og renter, og at den derfor vedrørte en forpligtelse, der var umulig at opfylde, ii) fordi det ikke var muligt at indbetale et beløb i udenlandsk valuta på en konto i ungarske forint, iii) fordi det i aftalen ikke var blevet præciseret, hvilken omregningssats der var blevet anvendt, iv) fordi kreditinstituttet ikke havde foretaget en passende vurdering af lånet i forhold til låntagerens solvens, henset navnlig til kursrisikoen, og v) fordi forbrugeren ikke kunne vurdere kursrisikoen på grundlag af de oplysninger, som denne havde fået, der hverken var klare eller forståelige.

17. Subsidiært nedlagde Zsolt Sziber påstand om, at det blev fastslået, at kun nogle af kontraktvilkårene var urimelige og dermed ugyldige. Han gjorde navnlig gældende, at vilkåret i aftalens punkt VII.2 var urimeligt, for så vidt som kursrisikoen ikke kunne vurderes fuldt ud af forbrugeren, som ikke havde fået klare og forståelige oplysninger. Vilkåret i aftalens punkt VIII.13 var efter hans opfattelse urimeligt, fordi en bankmeddelelse var blevet en integrerende del af aftalen, idet den gav

banken ret til at supplere aftalen, hvorved ligevægten mellem parternes rettigheder og forpligtelser blev tilsidesat. Zsolt Sziber gjorde ligeledes gældende, at vilkårene i aftalens punkt II.1 (fastsættelse af afdragene på grundlag af oplysningerne i en bankmeddelelse), punkt III.2 (rentesatsen og dens variable karakter) og punkt III.3 (ret til at hæve rentesatsen) var urimelige og dermed ugyldige.

18. I denne henseende anførte Zsolt Sziber, at han ikke havde været i stand til at vurdere kursrisikoen. Endvidere fremførte han, at det forhold, at vilkårene vedrørende (i) fastsættelsen af afdragene på grundlag af oplysningerne i kreditinstitutets meddelelse, (ii) rentesatsen og dens variable karakter samt (iii) retten til at hæve rentesatsen var urimelige, medførte, at disse vilkår blev ugyldige.

19. Under sagen blev nogle af de gældende nationale bestemmelser imidlertid ændret, og der blev indført supplerende bestemmelser. Et stort antal sager – lignende eller tilsvarende den, som Zsolt Sziber har anlagt – var således blevet indledt ved ungarske retter. Den 16. juni 2014 fastslog Kúria (øverste domstol, Ungarn) under hensyntagen til Domstolens dom i Kásler-sagen⁴, at visse kontraktvilkår i forbrugerkreditaftaler var urimelige. Kúria (øverste domstol) erklærede dog ikke disse aftaler ugyldige, idet den fastslog, at visse vilkår kunne ændres. Den fastslog navnlig, at de købs- og salgskurser, der blev anvendt som omregningskurs i låneaftaler i udenlandsk valuta, skulle erstattes af den officielle vekselkurs fastsat af Ungarns nationalbank. De beløb, som forbrugeren tidligere havde betalt for meget, skulle tilbagebetales af kreditinstituttet⁵.

20. I betragtning af, at det var almindelig praksis at indgå låneaftaler i udenlandsk valuta, besluttede den ungarske lovgiver at kodificere retspraksis fra Kúria (øverste domstol) og vedtog specifikke processuelle regler for at tage højde for følgerne af denne retspraksis. Navnlig blev lov DH1, DH2 og DH3, der er nævnt i punkt 6-14 ovenfor (herefter »den omhandlede nationale lovgivning«), vedtaget.

21. På baggrund af de nye retlige rammer var den forelæggende ret af den opfattelse, at anvendelsen af ERSTE Banks salgskurs i udenlandsk valuta til omregningen af de periodiske afdrag og bankens ensidige ret til at ændre aftalen var ugyldig i den foreliggende sag. De beløb, som Zsolt Sziber havde betalt til ERSTE Bank ved anvendelse af disse vilkår, var derfor blevet betalt med urette og skulle tilbagebetales. For så vidt som Zsolt Sziber havde eventuelle yderligere påstande, opfordrede den forelæggende ret ham endvidere til at ændre sin stævning i overensstemmelse med bestemmelserne i lov DH2's § 37. Zsolt Sziber reagerede imidlertid ikke på denne anmodning.

22. Da Zsolt Sziber ikke ændrede sin stævning, så Fővárosi Törvényszék (retten i første instans i Budapest) sig ikke i stand til at tage stilling til de materielle aspekter af sagen i øvrigt. I henhold til lov DH2's § 37 burde sagen have været bragt til ophør. Da den forelæggende ret imidlertid er i tvivl om den korrekte fortolkning af en række EU-retlige bestemmelser og visse nationale bestemmelser forenelighed med disse bestemmelser, har den ved kendelse af 29. august 2016 besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal de EU-retlige bestemmelser i [artikel 169 TEUF], artikel 38 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder [(herefter »chartret«)] [...], artikel 7, stk. 1 og 2 i [direktiv 93/13], sammenholdt med samme direktivs artikel 8, og 47. betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF, fortolkes således,

4 – Dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

5 – Afgørelse 2/2014. PJE, Magyar Közlöny, 2014, nr. 91.

at de er til hinder for nationale bestemmelser (og for anvendelsen af sådanne), der fastsætter supplerende krav til skade for en procesdeltager (sagsøger eller sagsøgt), der i perioden fra den 1. maj 2004 til den 26. juli 2014 som forbruger har indgået en kreditaftale, der indeholder et urimeligt kontraktvilkår, som giver mulighed for ensidigt at forhøje renter, omkostninger og provisioner, eller som indsætter et købs- og salgskursspænd,

idet det i henhold til disse supplerende krav fastsættes, at den pågældende – for at denne kan påberåbe sig rettigheder afledt af de nævnte forbrugeraftalers ugyldighed for domstolene, og navnlig for at retten kan påkende sagen materielt – indgiver et civilretligt processkrift (hovedsageligt en stævning, en ændring af stævningen eller en ugyldighedsindsigelse fra sagsøgte (mod at forbrugeren dømmes) eller en ændring af denne ugyldighedsindsigelse, et modkrav fra sagsøgte eller en ændring af dette modkrav), der har et bestemt indhold,

hvorimod andre procesdeltagere, der ikke har indgået en kreditaftale som forbrugere, og procesdeltagere, der i den samme periode som forbrugere har indgået kreditaftaler af en anden type end den ovennævnte, ikke skal indgive et sådant processkrift med et bestemt indhold?

- 2) Både i tilfælde af, at Domstolen giver en bekræftende og en benægtende besvarelse af det første forelagte spørgsmål, der er formuleret i mere generelle vendinger end dette andet spørgsmål, skal de i det første spørgsmål nævnte EU-retlige bestemmelser da fortolkes således, at de er til hinder for, at de følgende under a) til c) nævnte obligatoriske supplerende krav gælder for en procesdeltager, der som forbruger har indgået en kreditaftale som omhandlet i det første spørgsmål:

- a) Processkriftet (stævningen, ændringen af stævningen eller ugyldighedsindsigelsen fra sagsøgte (mod at forbrugeren dømmes) eller ændringen af denne ugyldighedsindsigelse, modkravet fra sagsøgte eller ændringen af dette modkrav), som skal indgives under retssagen af en procesdeltager, der som forbruger (sagsøger eller sagsøgt) har indgået en kreditaftale som omhandlet i det første spørgsmål, kan kun fremmes til realitetsbehandling, såfremt procesdeltageren i dette processkrift

ikke alene nedlægger påstand om, at retten erklærer den i det første spørgsmål nævnte forbrugerkreditaftale for helt eller delvist ugyldig, men tillige nedlægger påstand om, at retten anvender retsfølgerne af absolut ugyldighed

hvorimod andre procesdeltagere, der ikke har indgået en kreditaftale som forbrugere, og procesdeltagere, der i den samme periode som forbrugere har indgået kreditaftaler af en anden type end den ovennævnte, ikke skal indgive et sådant processkrift med et bestemt indhold?

- b) Processkriftet (stævningen, ændringen af stævningen eller ugyldighedsindsigelsen fra sagsøgte (mod at forbrugeren dømmes) eller ændringen af denne ugyldighedsindsigelse, modkravet fra sagsøgte eller ændringen af dette modkrav), som skal indgives under retssagen af en procesdeltager, der som forbruger (sagsøger eller sagsøgt) har indgået en kreditaftale som omhandlet i det første spørgsmål, kan kun fremmes til realitetsbehandling, såfremt procesdeltageren i dette processkrift

foruden påstanden om konstatering af absolut ugyldighed af den i det første spørgsmål omhandlede forbruger aftale ikke nedlægger påstand om, at retten blandt de mulige retsfølger af absolut ugyldighed anvender den, der består i retligt at genetablere den situation, som forelå før aftalens indgåelse

hvorimod andre procesdeltagere, der ikke har indgået en kreditaftale som forbrugere, og procesdeltagere, der i den samme periode som forbrugere har indgået kreditaftaler af en anden type end den ovennævnte, ikke skal indgive et sådant processkrift med et bestemt indhold?

- c) Processkriftet (stævningen, ændringen af stævningen eller ugyldighedsindsigelsen fra sagsøgte (mod at forbrugeren dømmes) eller ændringen af denne ugyldighedsindsigelse, modkravet fra sagsøgte eller ændringen af dette modkrav), som skal indgives under retssagen af en procesdeltager, der som forbruger (sagsøger eller sagsøgt) har indgået en kreditaftale som omhandlet i det første spørgsmål, kan kun fremmes til realitetsbehandling, såfremt dette processkrift medtager

en opgørelse for perioden fra aftaleforholdets påbegyndelse til stævningens indgivelse, der ud fra et matematisk synspunkt er ekstremt kompliceret (jf. de nationale bestemmelser), som skal udfærdiges således, at der også tages hensyn til reglerne om omregning til ungarske forint

og som skal indeholde en detaljeret og aritmetisk kontrollerbar opregning post for post af de forfaldne rater, der skal betales i henhold til aftalen, de rater, som sagsøgeren har betalt, og de forfaldne rater, som stadig skal betales, der skal være opgjort uden hensyntagen til et eventuelt ugyldigt kontraktvilkår, samt forskellen mellem disse beløb, og med en angivelse af det samlede beløb, som procesdeltageren, der som forbruger har indgået en kreditaftale som omhandlet i det første spørgsmål, endnu skylder kreditinstituttet, eller som denne eventuelt har betalt for meget

hvorimod andre procesdeltagere, der ikke har indgået en kreditaftale som forbrugere, og procesdeltagere, der i den samme periode som forbrugere har indgået kreditaftaler af en anden type end den ovennævnte, ikke skal indgive et sådant processkrift med et bestemt indhold?

- 3) Skal de EU-retlige bestemmelser, som er opregnet i det første spørgsmål, fortolkes således, at en tilsidesættelse af disse bestemmelser, som følge af fastsættelsen af de tidligere (i det første og det andet spørgsmål) nævnte supplerende krav, samtidig indebærer en tilsidesættelse af artikel 20, 21 og 47 i [chartret], idet der (delvist også i det første og det andet spørgsmål) også skal tages hensyn til den omstændighed, at de nationale retter i henhold til dom af 5. december 2000, Guimont (C-448/98, EU:C:2000:663, præmis 23), og af 10. maj 2012, Duomo Gpa m.fl. (C-357/10 – C-359/10, EU:C:2012:283, præmis 28), samt kendelse af 3. juli 2014, Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051, præmis 39), også skal anvende de EU-retlige bestemmelser på forbrugerbeskyttelsesområdet i situationer uden et grænseoverskridende element, dvs. i rent nationale situationer? Eller skal det antages, at der foreligger en grænseoverskridende situation alene af den grund, at de kreditaftaler, som er omhandlet i det første spørgsmål, er »kreditaftaler baseret på fremmed valuta«?

23. I betragtning af, at den forelæggende ret ikke så sig i stand til at træffe afgørelse i sagen på grund af sagsøgerens passivitet, forhørte Domstolen sig om, hvorvidt sagen stadig verserede for den pågældende ret. Ved skrivelse af 27. oktober 2016 svarede Fővárosi Törvényszék (retten i første instans i Budapest) bekræftende og forklarede, at sagens udfald (undersøgelse af sagens realitet eller afvisning af processuelle grunde) afhænger af Domstolens besvarelse af de præjudicielle spørgsmål.

24. I den foreliggende sag har ERSTE Bank, den ungarske regering og Kommissionen indgivet skriftlige indlæg. De har ligeledes afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 24. oktober 2017.

III. Bedømmelse

A. Domstolens kompetence og formaliteten

25. Inden sagens realitet behandles, er det nødvendigt at behandle visse kompetence- og formalitetsspørgsmål.

26. For det første gav ordlyden af den oprindelige anmodning anledning til tvivl om, hvorvidt sagen stadig verserer for den forelæggende ret, en betingelse, der skal være opfyldt i henhold til artikel 267 TEUF, for at et spørgsmål kan forelægges Domstolen⁶. Da den forelæggende ret imidlertid efterfølgende har præciseret, at sagen stadig verserer, mener jeg ikke, at dette rejser yderligere spørgsmål.

27. Det er imidlertid endnu vigtigere, at det – trods de skriftlige indlæg, der er indgivet til Domstolen, og afholdelsen af et retsmøde – stadig er uklart, hvilke EU-retlige bestemmelser der finder anvendelse på hovedsagen.

28. Med hensyn til fortolkningen af traktatens bestemmelse om forbrugerbeskyttelse – nu artikel 169 TEUF – skal det indledningsvis bemærkes, at en sådan bestemmelse hovedsagelig er rettet mod Unionens institutioner, organer, kontorer og agenturer. Uden nogen forklaring fra den forelæggende ret om, hvorfor eller hvordan denne bestemmelse kan finde anvendelse i en situation som den, Zsolt Sziber befandt sig i, mener jeg ikke, at Domstolen kan give en brugbar fortolkning af den. Da den forelæggende ret heller ikke på nogen måde har redegjort for relevansen af chartrets artikel 20 (»lighed for loven«), artikel 21 (»ikke-forskelsbehandling«), artikel 38 (»forbrugerbeskyttelse«) og artikel 47 (»adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol«) i den foreliggende sag, bør Domstolen efter min opfattelse undlade at forsøge at tage stilling til disse bestemmelser.

29. Endvidere finder direktiv 2008/48/EF⁷ ikke anvendelse på hovedsagen, da det fremgår af direktivets artikel 2, stk. 2, litra a), at det ikke finder anvendelse på kreditaftaler, som er sikret ved pant, hvilket er tilfældet i forbindelse med Zsolt Szibers aftale.

30. Endelig er det ikke let at identificere de påstande, der er baseret på direktiv 93/13 – hvis bestemmelser absolut fandt anvendelse *inden* vedtagelsen af den omhandlede nationale lovgivning – og som den forelæggende ret stadig ville skulle træffe afgørelse om i hovedsagen, *efter* at denne lovgivning trådte i kraft (og Zsolt Sziber behørigt havde modtaget bankens opgørelse⁸). Zsolt Szibers passivitet, da han efter vedtagelsen af den omhandlede nationale lovgivning af den forelæggende ret blev anmodet om at ændre sin stævning, giver ligeledes anledning til tvivl med hensyn til eksistensen af udestående krav på grundlag af aftalevilkårenes angiveligt urimelige karakter.

31. Grundlæggende finder den omhandlede nationale lovgivning anvendelse på alle låneaftaler, der er indgået mellem et kreditinstitut og en forbruger i perioden fra den 1. maj 2004 til den 26. juli 2014, i udenlandsk valuta (aftale i udenlandsk valuta eller aftale indgået i udenlandsk valuta og tilbagebetalt i ungarske forint) eller i ungarske forint, der omfatter de vilkår, som deri betragtes som eller antages at være urimelige. Disse vilkår fjernes (og erstattes i givet fald med andre vilkår), og aftalerne optaget i udenlandsk valuta konverteres til aftaler optaget i ungarske forint. Kreditinstitutterne skal sende en opgørelse til forbrugere for at fastlægge de heraf følgende økonomiske konsekvenser. De beløb, som forbrugerne har betalt for meget, tilbagebetales til dem.

6 – Jf. dom af 21.4.1988, Pardini (338/85, EU:C:1988:194, præmis 10 og 11). Jf. også mit forslag til afgørelse Gavrilescu (C-627/15, EU:C:2017:690, navnlig punkt 36-40).

7 – Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 23.4.2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT 2008, L 133, s. 66).

8 – I henhold til lov DH3's § 21, stk. 3, skulle kreditinstitutter sende en opgørelse til deres kunder senest den 1. februar 2015.

32. På denne baggrund ser det ud til, at den omhandlede nationale lovgivning i Zsolt Szibers tilfælde allerede har bevirket, at de kontraktvilkår, som han fandt urimelige, er ugyldige. Det, der fortsat står tilbage til støtte for hans påstande for den forelæggende ret, forekommer i det store og hele at være baseret på nationale bestemmelser uden forbindelse med gældende EU-retlige bestemmelser (herunder, så vidt jeg kan se, direktiv 93/13): påstandene med hensyn til, at kreditinstituttet ikke havde foretaget en passende vurdering af lånet i forhold til låntagerens solvens, at det ikke var muligt at betale de forskellige afdrag, fordi størrelsen heraf ikke er anført, og at det ikke er muligt at indbetale et beløb i udenlandsk valuta på en konto i ungarske forint.

33. På dette grundlag er jeg af den opfattelse, at anmodningen må afvises, da beskrivelsen af de retlige og faktiske omstændigheder ikke er tilstrækkeligt detaljeret til at gøre det muligt for Domstolen at foretage en saglig korrekt besvarelse i henhold til artikel 267 TEUF.

34. Når dette er sagt, vil jeg dog behandle de materielle spørgsmål, der er rejst af den forelæggende ret, for det tilfælde, at Domstolen er uenig med mig med hensyn til de procedurspørgsmål, der er behandlet ovenfor. Jeg vil koncentrere min analyse om, hvorvidt lov DH2's § 37 er forenelig med artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, ud fra den antagelse, at Zsolt Sziber – uanset anvendelsen af den omhandlede nationale lovgivning – i hovedsagen stadig har gyldige krav på grundlag af dette direktiv.

B. Realiteten

1. Det første og det andet spørgsmål

35. Med det første og det andet spørgsmål, som kan behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 er til hinder for nationale bestemmelser, der fastsætter krav som kravene i lov DH2's § 37 i forbindelse med sager anlagt af forbrugere, som i en bestemt periode har indgået en kreditaftale, der indeholdt urimelige kontraktvilkår.

36. Det skal indledningsvis bemærkes, at den ved direktiv 93/13 indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende hvad angår såvel forhandlingsstyrke som informationsniveau⁹. Henset til denne svagere stilling fastsætter direktivets artikel 6, stk. 1, at urimelige kontraktvilkår ikke binder forbrugeren. Denne bestemmelse skal anses for en norm svarende til de nationale regler i den nationale retsorden, der har rang af ufravigelige retsgrundsætninger¹⁰. Den har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem medkontrahenternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne¹¹.

37. På grund af arten og betydningen af den offentlige interesse, som den beskyttelse, der er sikret forbrugerne, som er ufordelagtigt stillet i forhold til den erhvervsdrivende, hviler på, pålægger direktiv 93/13, således som det fremgår af dets artikel 7, stk. 1, sammenholdt med 24. betragtning hertil, medlemsstaterne at fastsætte egnede og effektive midler »til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør«¹². Da der imidlertid ikke er blevet foretaget en harmonisering af de nationale procedurer for, hvordan forbrugernes rettigheder i henhold til direktiv 93/13 kan gøres gældende, henhører reglerne for, om påstande på grundlag af den angiveligt urimelige karakter af aftalevilkår i forbrugeraftaler kan fremmes til realitetsbehandling, i medfør af princippet om medlemsstaternes procesautonomi under

9 – Jf. dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 39), og af 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 44).

10 – Jf. dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl. (C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 54 og den deri nævnte retspraksis).

11 – Jf. dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 40) og af 14.3.2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 45).

12 – Dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 78).

disse nationale retsorden, dog på den betingelse, at disse ikke må være mindre gunstige end dem, som regulerer tilsvarende situationer, der er underlagt den nationale ret (ækvivalensprincippet), og at de i praksis ikke umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der er tillagt forbrugerne ved EU-retten (effektivitetsprincippet)¹³.

38. På denne baggrund synes det klart, at de forelagte spørgsmål i denne sag ikke kan besvares abstrakt, men kræver en tilbundsgående og sagsspecifik vurdering af de pågældende nationale bestemmelser.

39. Dette er i princippet en vurdering, som den nationale ret bedst kan foretage. Der kan således være relevante aspekter af de omhandlede nationale bestemmelser, som Domstolen i givet fald ikke er gjort bekendt med. Endvidere kan samspillet mellem de specifikke omhandlede bestemmelser og andre centrale bestemmelser eller principper i den pågældende medlemsstat ligeledes være uklart for Domstolen. Dette gælder i særdeleshed i en sag som den foreliggende, hvor der – trods de indlæg, som parterne har indgivet, og afholdelsen af et retsmøde – stadig mangler klarhed vedrørende visse faktiske omstændigheder i tvisten samt rækkevidden og betydningen af de pågældende nationale bestemmelser.

40. På trods af denne omstændighed vil jeg tage stilling til den tvivl, som den forelæggende ret har givet udtryk for vedrørende foreneligheden af bestemmelser som de i hovedsagen omhandlede med direktiv 93/13, på grundlag af min forståelse af de relevante faktiske og retlige omstændigheder.

41. Efter min opfattelse er det centrale spørgsmål i den foreliggende sag følgende: Sikrer nationale bestemmelser såsom lov DH2's § 37, at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes?

42. Den forelæggende ret har gjort Domstolen opmærksom på en række specifikke aspekter af de omhandlede nationale bestemmelser. En sag anlagt af forbrugeren med påstand om annullation af de angiveligt urimelige kontraktvilkår, når sagen vedrørende de aftaler, der er omfattet af den omhandlede nationale lovgivning, kan kun fremmes til realitetsbehandling (eller fortsætte, hvis den allerede verserer), hvis sagsøgeren: i) nedlægger påstand om, at retten anvender retsfølgerne af aftalens ugyldighed, ii) nedlægger påstand om, at retten blandt de mulige retsfølger af ugyldighed anvender den, der består i at erklære, at aftalen er gyldig eller virksom indtil datoen for domsafsigelsen, og iii) nedlægger en præcis og kvantificeret påstand, der omfatter opgørelsen mellem parterne (herefter under ét »de omhandlede processuelle krav«).

43. Den nationale ret har fremhævet, at disse krav ikke behøver at blive opfyldt i et annullationssøgsanlæg anlagt af forbrugere, der handler uden for anvendelsesområdet for de omhandlede nationale bestemmelser, og endvidere kan gøre det vanskeligere for forbrugere at udøve deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13.

44. Hvis dette er tilfældet, er det første spørgsmål, der skal behandles, spørgsmålet om, hvorvidt ækvivalenskriteriet er opfyldt.

13 – Jf. i denne retning dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).

a) Ækvivalensprincippet

45. Det skal således efterprøves, hvorvidt den omhandlede nationale lovgivning i en situation som den, Zsolt Sziber befandt sig i, er *mindre gunstig* end den, som regulerer tilsvarende situationer, der er underlagt national ret. Efter min opfattelse er den sammenlignelige situation den, hvor en forbruger har indgået en låneaftale med et kreditinstitut og har nedlagt påstand om hel eller delvis annullation af denne aftale på grundlag af andre nationale bestemmelser end lov DH2's § 37¹⁴ (f.eks. ufravigelige bestemmelser i civil- eller handelslovgivningen).

46. I sidstnævnte type af procedurer – der, som jeg har forstået det, er reguleret af § 239/A i den gamle civillovbog (indtil den 14.3.2014) og af § 6:108 i den nye civillovbog (fra den 15.3.2014) – behøver de omhandlede processuelle krav ikke at være opfyldt, for at sagen kan fremmes til realitetsbehandling (eller for at det er muligt at fortsætte sager, der verserer på tidspunktet for den nye lovgivnings ikrafttræden). Det ligger derfor fast, at disse krav tilsiger, at sagsøgeren gør en yderligere indsats for at præcisere »hvad og hvorfor« i forbindelse med den pågældendes påstande.

47. Dette betyder imidlertid ikke, at ækvivalenskriteriet ikke er opfyldt. Det ville efter min opfattelse således være fejlagtigt at undersøge de omhandlede processuelle krav isoleret fra den relevante sammenhæng, som den forelæggende ret synes at gøre.

48. Domstolen har fastslået, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse er mindre gunstig end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale retsinstanser¹⁵.

49. Jeg vil påpege, at de procedurer, der er fastsat i den omhandlede nationale lovgivning, som helhed betragtet er forskellige fra de retslige procedurer, der er fastsat for sammenlignelige situationer. Den ungarske lovgiver har ikke blot indført nye (og utvivlsomt strengere) krav om antagelighed, for at forbrugerne kan få adgang til de ordinære procedurer for domstolene: Disse krav blev indført med det formål at give adgang til nye og andre procedurer, som på de områder, der reguleres af disse love, erstatter de ordinære procedurer.

50. Dette betyder, at vurderingen af ækvivalensen af de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser nødvendigvis skal tage hensyn til formålet med og de væsentligste momenter ved de nye procedurer sammenlignet med tilsvarende nationale procedurer¹⁶. Den korrekte tilgang i den foreliggende sag er således at undersøge, om de nye procedurer (hvoraf de omhandlede processuelle krav udgør et aspekt) *som helhed betragtet*¹⁷ giver forbrugere en beskyttelse af de rettigheder, som tilkommer dem i henhold til direktiv 93/13, der er lige så effektiv, praktisk og rettidig som den, der sikres af de ordinære processuelle regler.

51. I betragtning af den sammenhæng, hvori disse bestemmelser er blevet vedtaget, giver de nye procedurer efter min opfattelse en beskyttelse af de rettigheder, som tilkommer forbrugerne i henhold til direktiv 93/13, der faktisk er *gunstigere* end den, der sikres af de ordinære processuelle regler. Grunden hertil er, som det skal påvises nedenfor, at disse nye regler kombinerede de procedurer, som

14 – Jf. generaladvokat Légers forslag til afgørelse Levez (C-326/96, EU:C:1998:220, punkt 62 og 69).

15 – Jf. dom af 1.12.1998, Levez (C-326/96, EU:C:1998:577, præmis 44). Jf. ligeledes analogt dom af 5.12.2013, Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).

16 – Jf. i denne retning dom af 1.12.1998, Levez (C-326/96, EU:C:1998:577, præmis 43).

17 – Jf. i denne retning generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse Margarit Panicello (C-503/15, EU:C:2016:696, punkt 135).

forbrugere og kreditinstitutter normalt ville skulle gennemgå, når et lån ændres eller annulleres, og derved forenkede, fremskyndede og gjorde løsningen af deres tvister billigere. Blot at ændre eller annullere en låneaftale er således ofte ikke tilstrækkeligt til at bilægge en tvist mellem en forbruger og kreditinstituttet (som det på udmærket vis illustreres i Kásler-sagen¹⁸).

52. Den foreliggende sag vedrører som nævnt det store antal forbrugerkreditaftaler optaget i udenlandsk valuta, som i den senere tid er blevet indgået i Ungarn, og som har givet anledning til et meget stort antal sager ved nationale retter. Disse aftaler omfattede ofte visse urimelige kontraktvilkår. Den ungarske lovgiver havde – på grundlag af de principper, der er udviklet af Kúria (øverste domstol) i dens dom af 16. juni 2014¹⁹, som på sin side drog de nødvendige konsekvenser af Domstolens dom i Kásler-sagen²⁰ – til hensigt at løse denne situation én gang for alle gennem vedtagelsen af lov DH1, DH2 og DH3. Det instrument, der blev valgt med henblik herpå, skulle give forbrugere i denne specifikke situation en enklere og hurtigere måde til gøre deres rettigheder gældende for domstolene samtidig med, at de pågældende kreditinstitutters ret til forsvar også blev respekteret.

53. Den urimelige karakter af visse kontraktvilkår (de vilkår, som Domstolen har undersøgt i Kásler-sagen) blev således enten fastslået ved lov eller antaget ved lov, og låneaftaler optaget i udenlandsk valuta blev konverteret til aftaler optaget i ungarske forint. Der blev også indført specifikke procedurer til at fastsætte retsfølgerne og de økonomiske konsekvenser af aftalernes delvise eller absolutte ugyldighed. Med henblik herpå kombinerede lovgiveren i det væsentlige de særskilte procedurer, som forbrugere og kreditinstitutter normalt ville skulle gennemgå, til en enkelt procedure: den første procedure vedrørende aftalevilkårenes angiveligt urimelige karakter og følgevirkningen heraf for så vidt angår aftalens delvise eller absolutte ugyldighed og den anden procedure vedrørende de økonomiske konsekvenser af aftalens delvise eller absolutte ugyldighed.

54. Jeg er enig med den ungarske regering, når den gør gældende, at man – ved at kombinere de to ovennævnte procedurer til en enkelt procedure, hvor vurderingen af visse aspekter af tvisten (den urimelige karakter af visse vilkår) ikke overlades til retten, men fastsættes ved lov, og fastsættelsen af retsfølgerne af rettens konstateringer gøres enklere (ved at kræve, at sagsøgeren præciserer sine påstande) – muligvis har gjort beskyttelsen af de rettigheder, som tilkommer de berørte forbrugere i henhold til direktiv 93/13, i de situationer, der reguleres af de nye love, mere effektiv end den beskyttelse, som de ordinære regler giver. Mere generelt synes de nye procedurer at øge retssikkerheden for både forbrugere og kreditinstitutter og undgå, når det er muligt, komplekse og langvarige domstolsprocedurer, som kunne have tilstoppet det nationale domstolssystem og medført inkonsekvent retspraksis.

55. For at de nye procedurer kan nå deres (legitime) mål, synes det nødvendigt at kræve, at sagsøgere gør en yderligere indsats for at præcisere, hvad de anmoder nationale retter om med hensyn til aftalens eventuelle ugyldighed og retsfølgerne og de økonomiske konsekvenser heraf. Dette gælder så meget desto mere i betragtning af, at denne indsats med henblik på præcisering skal gøres, efter at låneaftalen er blevet ændret i overensstemmelse med loven. De nye krav er således efter min opfattelse uadskilleligt forbundet med den specifikke retsbeskyttelsesordning, der er indført ved den omhandlede nationale lovgivning²¹. Denne ordning må på baggrund af omstændighederne i de pågældende sager faktisk formodes at være gunstigere for forbrugerne end den, der finder anvendelse på sammenlignelige nationale sager.

56. Af disse grunde er jeg af den opfattelse, at de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser er i overensstemmelse med ækvivalensprincippet.

18 – Dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

19 – Jf. fodnote 5 ovenfor.

20 – Dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282).

21 – Jf. generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse Alassini (C-317/08 – C-320/08, EU:C:2009:720, punkt 44).

b) Effektivitetsprincippet

57. Herefter står det tilbage at undersøge, om de omhandlede processuelle krav også er i overensstemmelse med effektivitetsprincippet.

58. På grundlag af ovennævnte overvejelser synes dette faktisk at være tilfældet. Jeg har allerede forklaret, at den omhandlede nationale lovgivning indfører procedurer, som på baggrund af omstændighederne i sagen sandsynligvis giver bedre mulighed for en enklere, hurtigere og billigere løsning af tvisterne mellem forbrugere og kreditinstitutter.

59. Under alle omstændigheder kan jeg næppe se, hvordan de to første krav, der er anført i punkt 42 ovenfor, kunne anses for at gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt for forbrugere, der berøres af de nye love, at gøre deres rettigheder i henhold til direktiv 93/13 gældende. Den indsats, som forbrugeren på den ene side skal gøre for at nedlægge påstand om, at den nationale ret anvender retsfølgerne af aftalens (absolutte eller delvise) ugyldighed, og på den anden side nedlægge påstand om, at den pågældende ret blandt de mulige retsfølger af ugyldighed anvender den, der består i at erklære, at aftalen er gyldig eller virksom indtil datoen for domsafsigelsen, synes ret beskeden. Efter min opfattelse er disse krav begrænset til at tilsige, at forbrugere formulerer de påstande, de forelægger for retten, mere klart og udtrykkeligt.

60. Når alt kommer til alt, er det min opfattelse, at en forbruger, som befinder sig i en lignende situation som Zsolt Sziber – uanset de gældende retlige rammer – på et tidspunkt i løbet af proceduren nødvendigvis over for den nationale ret vil skulle tilkendegive sin opfattelse med hensyn til retsfølgerne og de økonomiske konsekvenser af låneaftalens delvise eller absolutte ugyldighed.

61. De samme overvejelser bør gælde tilsvarende for det tredje krav, der er anført i punkt 42 ovenfor. I henhold til dette krav skal forbrugere nedlægge en »præcis« og »kvantificeret« påstand²². De skal med andre ord kun anføre det beløb, de anser for at have betalt for meget, og gøre dette udtrykkeligt.

62. Dette er efter min opfattelse ikke en særlig krævende opgave for sagsøgerne, navnlig fordi de som reference kan anvende den detaljerede opgørelse, som kreditinstitutterne skal sende til alle forbrugere, der berøres af den omhandlede nationale lovgivning. Det er indlysende, at hvis en forbruger mener at have krav ud over dem, der fremgår af den opgørelse, vedkommende har modtaget og accepteret (eller som blev erklæret endelig af en national ret), skal den pågældende udarbejde et sådant dokument, redegøre for sine synspunkter og kvantificere de nye krav.

63. På baggrund af det ovenstående ser jeg ikke noget bevis i sagsakterne, der giver mig anledning til at mene, at de nye krav generelt kan gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt for forbrugere at udøve de rettigheder, der tilkommer dem i henhold til direktiv 93/13, på det område, der er omfattet af den omhandlede nationale lovgivning.

64. Det kan ganske vist ikke udelukkes, at de nye krav i visse tilfælde kan have ugunstige følger for de forbrugere, der ønsker at anlægge sag ved de nationale retter til prøvelse af angiveligt urimelige kontraktvilkår i aftaler, der er omfattet af anvendelsesområdet for den omhandlede nationale lovgivning og af denne ikke betragtes som eller antages at være ugyldig. Dette kan meget vel være tilfældet med hensyn til Zsolt Sziber: I henhold til de nye regler kan hans passivitet medføre, at hans søgsmål ikke fremmes til realitetsbehandling, mens sagen måske var fortsat i henhold til de ordinære regler. Den omstændighed, at visse forbrugere på grund af deres passivitet eller manglende handling i

22 – Som forklaret i retsmødet af den ungarske regering og ERSTE Bank, gælder de detaljerede regler vedrørende opgørelsen, der er fastsat i den omhandlede nationale lovgivning, kun for kreditinstitutter og ikke for forbrugere.

givet fald finder de nye procedurer ugunstige, betyder imidlertid ikke, at effektivitetsprincippet ikke overholdes. Som Domstolen gentagne gange har fastslået, må respekten for effektivitetsprincippet således ikke føre til, at der skal kompenseres for den pågældende forbrugers fuldstændige passivitet²³.

65. Domstolen har endvidere fastslået, at bestemmelser, som er rimeligt begrundet i principper som f.eks. retssikkerhedsprincippet eller princippet om en hensigtsmæssig afvikling af sagen, ikke er i strid med effektivitetsprincippet, selv om tilsidesættelsen af dem kan medføre, at sagen helt eller delvis afvises²⁴. Den har ligeledes fastslået, at den omstændighed, at den nationale lovgivning indførte en række yderligere skridt for at få adgang til de nationale retter under visse særlige omstændigheder, ikke nødvendigvis er til hinder for en effektiv retsbeskyttelse af borgernes rettigheder. Dette er navnlig tilfældet, når de begrænsninger, der er indført, virkelig forfølger formål af almen interesse og ikke er uforholdsmæssige med henblik herpå²⁵.

66. Jeg er derfor af den opfattelse, at kriteriet om effektivitet også er opfyldt i den foreliggende sag.

67. Jeg foreslår derfor, at Domstolen besvarer det første og det andet spørgsmål med, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 ved en korrekt fortolkning ikke er til hinder for nationale bestemmelser, der fastsætter krav som kravene i lov DH2's § 37 i forbindelse med sager anlagt af forbrugere, som i en bestemt periode har indgået kreditaftaler, der indeholdt urimelige kontraktvilkår.

2. Det tredje spørgsmål

68. Med det tredje og sidste spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om bestemmelserne i direktiv 93/13 også finder anvendelse i situationer, hvor der ikke er noget grænseoverskridende element. Den forelæggende ret ønsker i denne forbindelse oplyst, om dette grænseoverskridende element i en situation som den i hovedsagen foreliggende kunne begrundes i, at kreditaftalen var optaget i udenlandsk valuta.

69. Spørgsmålet synes at være baseret på en misforståelse af den praksis fra Domstolen, der er nævnt i forelæggelsesafgørelsen.

70. Det er et veletableret EU-retligt princip, at traktatens bestemmelser om de grundlæggende friheder ikke finder anvendelse i »rent interne situationer«²⁶. Den foreliggende sag vedrører imidlertid ikke traktatens bestemmelser om de grundlæggende friheder, men EU-lovgivning, der harmoniserer et specifikt retsområde på tværs af medlemsstaterne. Bestemmelserne i den pågældende EU-lovgivning finder derfor anvendelse uanset den rent interne karakter af den i hovedsagen omhandlede situation. Den omstændighed, at de omhandlede kreditaftaler var optaget i udenlandsk valuta, er derfor uden betydning for anvendelsen af bestemmelserne i direktiv 93/13.

71. På baggrund af det ovenstående foreslår jeg, at Domstolen besvarer det tredje spørgsmål således, at bestemmelserne i direktiv 93/13 også finder anvendelse i situationer, hvor der ikke er noget grænseoverskridende element.

23 – Jf. dom af 1.10.2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, præmis 62 og 63 og den deri nævnte retspraksis).

24 – Jf. i denne retning dom af 1.12.1998, Levez (C-326/96, EU:C:1998:577, præmis 19 og 33 og den deri nævnte retspraksis).

25 – Jf. i denne retning dom af 18.3.2010, Alassini m.fl. (C-317/08 – C-320/08, EU:C:2010:146, præmis 61-66). I denne henseende skal det bemærkes, at der er åbenbare forbindelser mellem effektivitetsprincippet og den grundlæggende ret til effektiv retsbeskyttelse: jf. bl.a. generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse Alassini (C-317/08 – C-320/08, EU:C:2009:720, punkt 42) og generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse Liivimaa Lihaveis (C-562/12, EU:C:2014:155, punkt 47).

26 – Jf. i denne retning dom af 15.11.2016, Ullens de Schooten (C-268/15, EU:C:2016:874, præmis 47 og den deri nævnte retspraksis). Jf. også mit forslag til afgørelse Venturini (C-159/12 – C-161/12, EU:C:2013:529, punkt 26-28).

IV. Forslag til afgørelse

72. Jeg foreslår derfor, at Domstolen fastslår, at forelæggelsen fra Fővárosi Törvényszék (retten i første instans i Budapest, Ungarn) ikke kan fremmes til realitetsbehandling.

73. Subsidiært foreslår jeg, at Domstolen besvarer de præjudicielle spørgsmål på følgende måde:

- »Artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugerftaler er ikke til hinder for nationale bestemmelser, der fastsætter processuelle krav som kravene i § 37 i lov nr. XL af 2014 i forbindelse med sager anlagt af forbrugere, som i en bestemt periode har indgået kreditaftaler, der indeholdt urimelige kontraktvilkår.
- Bestemmelserne i direktiv 93/13 finder også anvendelse i situationer, hvor der ikke er noget grænseoverskridende element.«